

HOTĂRÂREA CJUE ÎN CAUZA C-80/19: PRECIZĂRI PRIVIND INTERPRETAREA REGULAMENTULUI (UE) NR. 650/2012 (I)

Silviu-Dorin ȘCHIOPU

Abstract

This short study aims to provide a prima facie presentation of CJEU's Judgment in Case C-80/19 which brings some clarifications particularly on the notion of habitual residence, the legal qualification of the national certificate of succession issued by a (Lithuanian) civil-law notary, the jurisdiction on the succession, the express acceptance of the jurisdiction of the seized court, the applicable law and not the least the scope of Regulation (EU) 650/2012. Also prior to this judgment CJEU considered that, in principle, civil law notaries don't exercise judicial functions. CJEU's Judgment in Case C-80/19 confirms this case-law at least for Lithuanian notaries when issuing national certificates of succession.

Keywords: *Regulation (EU) 650/2012, preliminary ruling, succession, habitual residence, notary, national certificate of succession, choice of law, express acceptance of the jurisdiction of the seized court.*

Printr-o cerere de decizie preliminară introdusă de Curtea Supremă din Lituania (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas) s-a solicitat Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE) să se pronunțe cu privire la interpretarea unor dispoziții din Regulamentul (UE) nr. 650/2012¹.

În esență, instanța de trimitere a cerut CJUE să se pronunțe cu privire la unicitatea reședinței obișnuite și calificarea unei succesiuni ca având elemente de extraneitate în sensul Regulamentului (UE) nr. 650/2012, includerea notarilor în sfera noțiunii de „instanță judecătorească”, stabilind în special dacă un notar căruia

---

¹ *Regulamentul (UE) nr. 650 din 4 iulie 2012 al Parlamentului European și al Consiliului privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor, publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 201 din data de 27.7.2012.*

dreptul național îi atribuie competența de a emite certificate de moștenitor este supus normelor generale privind competența, precum și cu privire la acordul de alegere a forului care urmează alegerii legii aplicabile succesiunii.

Aceste aspecte este relevante în special pentru acele state membre², precum România, în care certificatele naționale de moștenitor (legatar) sunt emise de către notarii publici.

Litigiul principal

Situația de fapt

Mama (resortisant lituanian) a recurentului (E.E.) s-a căsătorit cu K.-D.E. (resortisant german) și s-a mutat în Germania împreună cu fiul ei rezultat dintr-o căsătorie anterioară. La 4 iulie 2013, mama lui E. E. - menționând că locuia în Germania - și-a făcut testamentul la un birou notarial din localitatea Garliava (Lituania) și l-a desemnat pe fiul ei unic moștenitor, respectiv dispoziția *mortis causa* stipula că îi lasă toate bunurile imobile, situate sau nu în Lituania, precum și sumele de bani depuse la o bancă din Lituania³. Autoarea succesiunii a decedat ulterior datei de 17 august 2015⁴, iar la 17 iulie 2017, recurentul a contactat un birou notarial din orașul Kaunas (Lituania) solicitând deschiderea procedurii succesorală și emiterea unui certificat național de moștenitor.

La 1 august 2017 notarul a refuzat întocmirea actelor notariale solicitate invocând faptul că reședința obișnuită a testatoarei, în sensul Regulamentului (UE) nr. 650/2012, era situată în Germania⁵. Recurentul a atacat refuzul notarului de a realiza actul notarial la instanța de prim grad de jurisdicție. La 29 ianuarie 2018 Tribunalul Districtual din Kaunas a admis acțiunea introdusă de reclamant, a anulat decizia din 1 august 2017 prin care a fost refuzată realizarea actului notarial și a obligat notarul să desfășoare procedura succesorală în funcție de locul unde a era înregistrat bunul succesoral (un apartament situat în Kaunas) și să emită certificatul de moștenitor. Prima instanță a statuat că, deși mama recurentului și-a

---

² Prin stat membru înțelegem *nu toate statele membre ale UE*, ci doar acelea care au participat la adoptarea Regulamentului (UE) nr. 650/2012, au obligații în temeiul acestuia și fac obiectul aplicării sale, adică cu excluderea Danemarcei, Regatului Unit și Irlandei.

³ Testamentul mamei recurentului nu precizează în mod expres intenția sa referitoare la aplicarea legislației lituaniene. A se vedea Cauza C-80/19: *Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție*, p. 11, document de lucru disponibil la <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=219786&pageIndex=0&doclang=RO&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6514151>.

⁴ Potrivit art. 81 alin. (1): „Prezentul regulament se aplică succesiunilor persoanelor care au decedat la data de 17 august 2015 sau după data respectivă.”

⁵ A se vedea art. 4 privind *competența generală*: „Instanțele judecătorești din statul membru în care defunctul își avea reședința obișnuită în momentul decesului sunt competente să hotărască cu privire la succesiune în ansamblul său”.

declarat plecarea în Germania, aceasta încă avea cetățenia lituaniană, iar la data decesului deținea bunuri imobile în Lituania, a vizitat această țară și a întocmit testamentul acolo, astfel că ea nu a rupt legăturile sale cu țara de origine.

Notarul a apelat hotărârea primei instanțe la Tribunalul Regional din Kaunas, iar acesta din urmă a anulat-o prin decizia din 26 aprilie 2018. Instanța de apel a arătat că, în cazul în care se contestă reședința obișnuită a persoanei decedate, numai o instanță judecătorească poate stabili că reședința obișnuită a defunctului se afla în statul său de origine și că, în prezenta cauză, nu exista nici o informație care să indice că reclamantul a ridicat această chestiune în fața vreunei instanțe. De asemenea, Tribunalul Regional a mai statuat că prima instanță s-a întemeiat în mod eronat pe principii generale atunci când a anulat încheierea de refuz a notarului.

Cadrul juridic

În continuare vom aminti principalele prevederi ale Regulamentului (UE) nr. 650/2012 și ale legislației naționale incidente în speță.

Regulamentul (UE) nr. 650/2012

Articolul 3 – Definiții

„(1) În sensul prezentului regulament: [...]

(g) «hotărâre» înseamnă orice hotărâre în materie de succesiuni pronunțată de o instanță judecătorească⁶ dintr-un stat membru, indiferent de denumirea acesteia, inclusiv o hotărâre privind stabilirea de către un grefier a cheltuielilor de judecată; [...]

(i) «act autentic» înseamnă un document în materie de succesiuni întocmit sau înregistrat în mod formal ca act autentic într-un stat membru și a cărui autenticitate: (i) se referă la semnătura și conținutul actului autentic; și (ii) a fost întocmit

---

⁶ Considerentul (20): „Prezentul regulament ar trebui să respecte *diferitele sisteme de abordare a materiei succesiunilor aplicate în statele membre*. În sensul prezentului regulament, termenul de «instanță judecătorească» ar trebui, în consecință, să aibă un *sens larg*, pentru a include nu numai instanțe judecătorești în adevăratul sens al cuvântului, care exercită atribuții judiciare, ci și *notari sau registre de publicitate imobiliară din unele state membre care, în anumite chestiuni de succesiuni, exercită atribuții judiciare asemenea instanțelor judecătorești*, precum și *notari și profesioniști din domeniul juridic, care, în anumite state membre, exercită atribuții judiciare într-un anumit caz de succesiune prin delegarea de competențe de către o instanță judecătorească*. Toate instanțele judecătorești, astfel cum sunt definite în prezentul regulament, ar trebui să intre sub incidența normelor în materie de competență stabilite de prezentul regulament. În schimb, noțiunea de «instanță judecătorească» nu ar trebui să includă autoritățile extrajudiciare dintr-un stat membru, competente în materie de succesiuni în temeiul legislației naționale, cum ar fi *notarii, care, în majoritatea statelor membre, cum este de obicei cazul, nu exercită atribuții judiciare*.” Considerentul (21): „Prezentul regulament ar trebui să permită tuturor notarilor care sunt competenți în materie de succesiuni în statele membre să exercite astfel de competențe. Dacă notarii dintr-un anumit stat membru intră sau nu sub incidența normelor în materie de competență stabilite în prezentul regulament ar trebui să depindă de intrarea sau nu a acestora sub incidența definiției noțiunii de «instanță judecătorească» în sensul prezentului regulament”.

de către o autoritate publică sau orice autoritate abilitată în acest sens de către statul membru de origine.

(2) În sensul prezentului regulament, termenul «instanță judecătorească» include orice autoritate judiciară și toate celelalte autorități și *profesioniști din domeniul juridic competenți în materie de succesiuni*, care exercită atribuții judiciare sau acționează în baza delegării de competențe de către o autoritate judiciară sau acționează sub controlul unei autorități judiciare⁷, cu condiția ca aceste autorități și profesioniști din domeniul juridic să ofere garanții în ceea ce privește imparțialitatea și dreptul tuturor părților de a fi audiate și *cu condiția ca hotărârile pronunțate de aceștia în temeiul legii statului membru în care își exercită activitatea:*

(a) să poată face obiectul unei căi de atac sau al unui control de către o autoritate judiciară; și

(b) să aibă o forță și un efect similare cu cele ale unei hotărâri a unei autorități judiciare privind aceleași aspecte (s.n.). [...].”

Articolul 4 – Competența generală

„Instanțele judecătorești din statul membru în care defunctul își avea reședința obișnuită în momentul decesului sunt competente să hotărască cu privire la succesiune în ansamblul său”.

Articolul 5 – Acordul de alegere a forului⁸

„(1) În cazul în care legea aleasă de către defunct pentru a se aplica succesiunii sale în temeiul articolului 22 este legea unui stat membru, părțile vizate pot conveni ca o instanță sau instanțele judecătorești din statul membru respectiv să aibă competență exclusivă de a se pronunța cu privire la orice chestiune referitoare la succesiune.

(2) Un astfel de acord de alegere a forului este redactat în scris, datat și semnat de părțile interesate. [...].”

⁷ În redactarea inițială era vorba doar de autoritățile „care exercită, prin delegarea din partea puterilor publice, prerogative ce țin de competența instanțelor, precum cele prevăzute de prezentul regulament”. A se vedea Comisia Comunităților Europene, *Propunere de Regulament al Parlamentului European și al Consiliului privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și a actelor autentice în materie de succesiuni, precum și crearea unui certificat european de moștenitor*, Bruxelles, 14 octombrie 2009, COM(2009) 154 final, p. 14, document consultat la data de 20 aprilie 2020, disponibil la [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2009\)0154_/com_com\(2009\)0154_ro.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2009)0154_/com_com(2009)0154_ro.pdf).

⁸ Considerentul (27): „Normele prezentului regulament sunt concepute astfel încât să asigure faptul că autoritatea care se ocupă de succesiune va aplica, în cele mai multe situații, propria lege. În consecință, prezentul regulament prevede o serie de mecanisme care să fie activate atunci când defunctul a ales ca succesiunea să îi fie reglementată de legea unui stat membru a cărui cetățenie o deține.” Considerentul (28): „Un astfel de mecanism ar trebui să le permită părților să încheie un acord de alegere a forului în favoarea instanțelor judecătorești ale statului membru pentru a cărui lege s-a optat [...].”

Articolul 7 – Competența în cazul în care s-a optat pentru o lege

„Instanțele judecătorești din statul membru pentru a cărui lege a optat defunctul în temeiul articolului 22 sunt competente să hotărască cu privire la succesiune în cazul în care: [...]

(c) părțile la proceduri au recunoscut în mod expres competența instanței judecătorești sesizate”.

Articolul 22 – Alegerea legii

„(1) O persoană poate să aleagă ca legea care să se aplice succesiunii sale în ansamblu său⁹ să fie legea statului a cărui cetățenie o deține în momentul alegerii legii sau la data decesului. [...].

(2) Alegerea legii trebuie exprimată în mod explicit, printr-o declarație sub forma unei dispoziții pentru cauză de moarte sau trebuie să rezulte din clauzele unei astfel de dispoziții”¹⁰.

Articolul 59 – Recunoașterea actelor autentice

„(1) Un act autentic întocmit într-un stat membru are aceleași efecte probatorii în alt stat membru pe care le are în statul membru de origine sau efectele cele mai apropiate, cu condiția să nu contravină în mod vădit ordinii publice din statul membru în cauză. [...]

Articolul 83 – Dispoziții tranzitorii

„(1) Prezentul regulament se aplică succesiunilor persoanelor care au decedat la data de 17 august 2015 sau după data respectivă.

(2) În cazul în care defunctul a ales legea aplicabilă succesiunii sale înainte de 17 august 2015, această alegere este valabilă dacă îndeplinește condițiile prevăzute în capitolul III sau dacă este valabilă în aplicarea normelor de drept internațional privat care erau în vigoare, la data efectuării alegerii, în statul în care defunctul își avea reședința obișnuită sau în oricare dintre statele a căror cetățenie o avea. [...]

(4) În cazul în care o dispoziție pentru cauză de moarte a fost făcută înainte de 17 august 2015 în conformitate cu legea pe care defunctul ar fi putut să o aleagă în

---

⁹ Considerentul (37): „Pentru a permite cetățenilor să profite, în condiții de securitate juridică, de avantajele oferite de piața internă, prezentul regulament ar trebui să le permită cunoașterea din timp a legii aplicabile succesiunii lor. Ar trebui introduse norme armonizate privind conflictele de legi, pentru evitarea rezultatelor contradictorii. Regula principală ar trebui să asigure că succesiunea este reglementată de o lege previzibilă, cu care succesiunea are legături strânse. Din motive de securitate juridică și pentru a evita fragmentarea succesiunii, acea lege ar trebui să reglementeze succesiunea în ansamblul său, adică totalitatea bunurilor care fac parte din patrimoniul succesoral, indiferent de natura acestora și indiferent dacă ele sunt situate într-un alt stat membru sau într-un stat terț.”

¹⁰ Considerentul (39): „Alegerea legii ar trebui făcută în mod expres, printr-o declarație sub forma unei dispoziții pentru cauză de moarte, sau ar trebui demonstrată prin clauzele unei astfel de dispoziții. Alegerea unei legi ar putea fi considerată ca fiind demonstrată printr-o dispoziție pentru cauză de moarte în situația în care, de exemplu, defunctul a făcut trimitere în cuprinsul dispoziției sale la prevederi specifice din legea statului a cărui cetățenie o deține sau în situația în care a menționat în alt fel respectiva lege.”

conformitate cu prezentul regulament, se consideră că acea lege a fost aleasă ca lege aplicabilă succesiunii”.

Codul civil lituanian¹¹

Articolul 5.4 alin. (1): „Locul deschiderii succesiunii este considerat ca fiind cel al ultimei reședințe obișnuite a defunctului (art. 2.12 din prezentul cod); [...] alin. (4): În caz de contestare, locul deschiderii succesiunii poate fi stabilit de instanțele judecătorești, la cererea părților interesate, luând în considerare toate împrejurările existente”.

Articolul 5.66 alin. (1): „Moștenitorii legali sau testamentari pot solicita notarului de la locul deschiderii succesiunii să emită un certificat de moștenitor [...]”.

Legea lituaniană privind notariatul¹²

Articolul 1: „Instituția notariatului cuprinde toți notarii care, în conformitate cu prezenta lege, au competența legală de a stabili drepturile subiective care nu sunt contestate ale persoanelor fizice și juridice, precum și faptele care produc efecte juridice referitoare la acestea și de a asigura protecția intereselor legitime ale persoanelor menționate și ale statului”.

Articolul 26: „Notarii realizează următoarele acte notariale: [...] (2). emiterea certificatelor de moștenitor; [...] Faptele constatate în documentele certificate de notar sunt considerate stabilite și nu necesită să fie dovedite atât timp cât documentele menționate (sau anumite părți ale acestora) nu au fost declarate nule în cadrul unei proceduri legale.”

Întrebările preliminare

E.E. a declarat recurs la Curtea Supremă din Lituania, iar la 17 ianuarie 2019 aceasta a decis formularea următoarelor întrebări preliminare¹³:

1. Trebuie să se considere că într-o situație precum cea în speță – în care un resortisant lituanian a cărui reședință obișnuită la data decesului său a fost probabil în alt stat membru, dar care, în orice caz nu a rupt niciodată legăturile sale cu țara natală și care, printre altele, a întocmit anterior decesului un testament în Lituania și a lăsat toate bunurile moștenitorului său, cetățean lituanian, iar la momentul deschiderii succesiunii s-a stabilit că întregul patrimoniu succesoral este

¹¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8A39C83848CB>.

¹² Lietuvos Respublikos notariato įstatymas: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.BE3136A78E80/asr>.

¹³ A se vedea Cererea de decizie preliminară introdusă de Lietuvos Aukščiausiasio Teismo (Lituania) la 4 februarie 2019 – E. E. (Cauza C-80/19), publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene C 148/18 din 29 aprilie 2019.

format din bunuri imobile situate doar în Lituania și un resortisant al celui alt stat membru în cauză, soțul supraviețuitor, și-a exprimat în mod clar intenția de a renunța la toate drepturile asupra patrimoniului succesoral, nu a participat la procedura judiciară inițiată în Lituania și a fost de acord cu competența instanțelor lituaniene și cu aplicarea dreptului lituanian – *succesiunea are elemente de extraneitate în sensul Regulamentului (UE) nr. 650/2012* și este necesar să i se aplice acest regulament?

Curtea Supremă din Lituania a considerat necesar în speță să se stabilească mai întâi dacă litigiul dintre părți intră efectiv în domeniul de aplicare al Regulamentului (UE) nr. 650/2012, din considerentele (7) și (67)¹⁴ reieșind că regulamentul se aplică (numai) în situațiile care implică *succesiuni cu elemente de extraneitate*¹⁵. Potrivit Curții în cauza de față „au apărut îndoieli rezonabile privind aspectul dacă aplicarea Regulamentului nr. 650/2012 (în special în cazul în care se va constata că, în ziua decesului său, mama recurentului nu avea reședința obișnuită în Lituania) ar asigura atingerea obiectivelor enumerate mai sus sau dimpotrivă – situația recurentului (acesta și-a pierdut ambii părinți când era minor și, probabil, încă nu și-a creat o bunăstare economică stabilă din cauza vârstei fragede) în revendicarea drepturilor sale subiective ar fi îngreunată în mod disproporționat și irațional, întrucât el ar fi probabil obligat să inițieze o procedură în Germania pentru preluarea patrimoniului succesoral”¹⁶.

Curtea a mai constatat că, deși defuncta a stabilit noi relații matrimoniale (familiale) și a locuit în Germania, relația sa socio-economică cu Lituania „sugerează că se impune adoptarea poziției potrivit căreia procedura principală are ca obiect o succesiune națională, iar nu o succesiune cu elemente de extraneitate”¹⁷, mama recurentului nerupând legăturile sale strânse cu țara natală întrucât a deținut bunuri imobile în Lituania și a întreținut (a îngrijit) bunurile respective peste cinci ani.

Instanța lituaniană a mai apreciat că crearea și aplicarea Regulamentului (UE) nr. 650/2012 este utilă în primul rând pentru succesiunile cu incidență transfrontalieră în cazul cărora un resortisant al unui stat membru (*de cuius*) lasă un bun moștenitorilor săi în temeiul legii sau al unui testament nu numai în statul membru

---

¹⁴ Considerentul (67): „Pentru ca o *succesiune cu elemente de extraneitate* în Uniune să fie soluționată într-o manieră rapidă, simplă și eficace, moștenitorii, legatarii, executorii testamentari sau administratorii patrimoniului succesoral ar trebui să își poată dovedi cu ușurință statutul și/sau drepturile și competențele într-un alt stat membru, de exemplu într-un stat membru unde se situează bunurile succesoriale”.

¹⁵ În versiunea în limba franceză: „*succession ayant une incidence transfrontalière*” (moștenire cu impact transfrontalier).

¹⁶ A se vedea Cauza C-80/19: *Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție*, p. 7.

¹⁷ *Idem*, p. 8. Pentru detalii suplimentare omise din traducerea în limba română a se vedea versiunea franceză.

de origine (sau de reședință obișnuită), ci și într-o altă țară a UE, de unde și necesitatea de a se pronunța o singură dată prin proceduri indivizibile asupra ansamblului succesiunii, tocmai pentru a se evita decizii jurisdicționale diferite care se contrazic reciproc¹⁸.

Potrivit Curții Supreme din Lituania, spre deosebire de situația din speță, Hotărârea Curții de Justiție în cauza Oberle din 21 iunie 2018¹⁹ indică de asemenea că succesiunea cu elemente de extraneitate este asociată cu succesiunea în mai multe state membre, în timp ce defuncta avea un singur bun imobil, iar acesta era situat în Lituania și nu deținea alte bunuri în Germania.

2. Un notar lituanian care deschide o procedură succesorală, emite un certificat de moștenitor și desfășoară alte acțiuni necesare pentru ca moștenitorul să beneficieze de drepturilor sale trebuie să fie considerat ca fiind o „*instanță judecătorească*” în sensul art. 3 alin. (2) din Regulamentul (UE) nr. 650/2012, având în vedere că, în cadrul activităților lor, notarii respectă principiile imparțialității și independenței, deciziile lor sunt obligatorii pentru ei înșiși și pentru autoritățile judiciare, iar actele lor pot face obiectul unor proceduri judiciare?

3. În cazul unui răspuns *afirmativ* la cea de a doua întrebare, certificatele de moștenitor emise de notarii lituanieni trebuie considerate ca fiind *hotărâri* în sensul art. 3 alin. (1) lit. g) din Regulamentul (UE) nr. 650/2012 și, din acest motiv, este necesară stabilirea competenței pentru eliberarea lor?²⁰

4. În cazul unui răspuns *negativ* la cea de a doua întrebare, dispozițiile art. 4 și art. 59 din Regulamentul (UE) nr. 650/2012 (împreună sau separat, dar fără limitare la articolele respective) trebuie interpretate în sensul că notarii lituanieni pot emite certificate de moștenitor fără aplicarea normelor generale privind competența și că asemenea certificate sunt considerate instrumente autentice care generează consecințe juridice și în alte state membre?

5. Articolul 4 din Regulamentul (UE) nr. 650/2012 (sau alte dispoziții din cuprinsul său) trebuie interpretat în sensul că *reședința obișnuită a defunctului poate fi stabilită doar într-un anumit stat membru*?

¹⁸ A se vedea *Affaire C-80/19: Demande de décision préjudicielle*, p. 14, document de lucru disponibil la <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=1708D70C4DED0146F323C3B911D9FBD7?text=&docid=219786&pageIndex=0&doclang=FR&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=6659053>.

¹⁹ A se vedea CJUE, *hotărârea din 21 iunie 2018*, cauza C-20/17 - Oberle, ECLI:EU:C:2018:485, nepublicată încă în Repertoriul general; Silviu-Dorin Șchiopu, *Hotărârea CJUE în cauza C-20/17: precizări privind domeniul de aplicare al art. 4 din Regulamentul (UE) nr. 650/2012*, Revista Universul Juridic nr. 7/2018, p. 86-96.

²⁰ La fel precum în cauza WB (C-658/17) examinată la acel moment de CJUE. Potrivit CJUE certificatul de moștenitor polonez nu este emis de o instanță judecătorească, în sensul art. 3 alin. (2) din Regulamentul (UE) 650/2012 și deci nu constituie o „hotărâre” în materie de succesiuni în sensul art. 3 alin. (1) lit. g) din acest Regulament. A se vedea CJUE, *hotărârea din 23 mai 2019*, cauza C- 658/17, WB, ECLI:EU:C:2019:444, nepublicată încă în Repertoriul general; Silviu-Dorin Șchiopu, *Hotărârea CJUE în cauza C-658/17: precizări privind interpretarea art. 3 din Regulamentul (UE) nr. 650/2012*, Revista Universul Juridic nr. 10/2019, p. 48-56

Potrivit Curții Supreme din Lituania, cu toate că această poziție nu este asumată *expressis verbis*, dispozițiile Regulamentului (UE) nr. 650/2012 par să indice că poate exista o singură reședință obișnuită, însă în acest context este necesară mai multă claritate și se impun explicații din partea Curții de Justiție, întrucât din prevederile Regulamentului nu reiese cu claritate dacă este imposibil să existe situații în care, din cauza unor împrejurări speciale, defunctul a avut mai multe reședințe obișnuite, iar nu doar una²¹.

6. Dispozițiile articolelor 4, 5, 7 și 22 din Regulamentul (UE) nr. 650/2012 (împreună sau separat, dar fără limitare la articolele menționate) trebuie interpretate și aplicate astfel încât, în prezenta cauză, în concordanță cu faptele prezentate în cadrul primei întrebări, este necesar să se concluzioneze că părțile interesate au fost de acord cu competența instanțelor din Lituania și cu aplicarea dreptului lituanian²²?

Concluziile avocatului general Manuel Campos Sánchez-Bordona și considerentele Curții de Justiție a U.E. asupra fondului²³

Pentru a răspunde întrebărilor adresate de Curtea Supremă din Lituania, avocatul general în primul rând a abordat întrebarea referitoare la posibilitatea ca reședința obișnuită a unei persoane decedate să se afle în mai multe state membre, pentru al cărei răspuns s-a impus și analiza aplicării Regulamentului în litigiul principal. Apoi a cercetat chestiunea emiterii certificatelor de moștenitor care a determinat, la rândul său, analiza calificării notarilor drept autoritate judiciară. În ultimul rând a examinat întrebarea referitoare la competența autorităților judiciare lituaniene și la aplicarea legii acestei țări în ceea ce privește moștenirea din litigiul principal.

În cele ce urmează vom reda *in extenso* analiza realizată de avocatul general tocmai pentru a oferi cititorilor o imagine cât mai completă asupra complexității chestiunilor supuse interpretării Curții de Justiție a Uniunii Europene, urmând aminti și principalele considerente avute în vedere de Curtea de la Luxemburg.

---

²¹ A se vedea Cauza C-80/19: *Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție*, p. 11.

²² În contextul procedurii judiciare privind prelungirea termenului limită pentru acceptarea succesiunii și atacarea deciziei notarului, soțul supraviețuitor al defunctei, resortisant german, a fost de acord, în termeni clari, cu competența autorităților lituaniene și și-a exprimat intenția de a renunța la orice pretenții legate de bunurile soției sale și, deși a fost informat cu privire la procedură, soțul supraviețuitor a refuzat să se înfățișeze și să ia parte la procedura respectivă - *Ibidem*.

²³ CJUE, *Concluziile avocatului general Manuel Campos Sánchez-Bordona la 26 martie 2020*, cauza C-80/19 - E.E., ECLI:EU:C:2020:230. CJUE, *hotărârea din 16 iulie 2020*, cauza C-80/19 - E.E., ECLI:EU:C:2020:569, nepublicată încă în Repertoriul general. Pentru asigurarea clarității textului am avut în vedere atât traducerea în limba română, cât mai ales versiunea în limba franceză.

Domeniul de aplicare al Regulamentului (UE) nr. 650/2012: succesiunea cu element(e) de extraneitate

Potrivit considerentului (7): „Funcționarea corespunzătoare a pieței interne ar trebui facilitată prin *eliminarea obstacolelor* (s.n.) din calea liberei circulații a persoanelor care se confruntă în prezent cu dificultăți în exercitarea propriilor drepturi în contextul unei succesiuni cu elemente de extraneitate” (*une succession ayant des incidences transfrontières*). Cum regulamentul nu conține o definiție a noțiunii de „succesiune cu implicații transfrontaliere”, nici o listă a elementelor de extraneitate care, diseminate fiind între mai multe state, ar face posibilă determinarea cu precizie a acestora, în opinia avocatului general²⁴ obiectivul regulamentului impune o evaluare flexibilă a acestor termeni pentru a include orice succesiune a cărei organizare (de către *de cuius*) sau soluționare (ulterior decesului) este îngreunată de existența unor legături cu mai mult de un stat.

Reședința obișnuită a autorului moștenirii, la momentul decesului²⁵, constituie *criteriul comun* pentru atribuirea competenței judiciare internaționale și *punctul de legătură* al normei conflictuale privind legea aplicabilă succesiunii cu element de extraneitate. Pe baza reședinței obișnuite ar trebui să se aprecieze dacă, din cauza situării unui *alt element* într-un stat diferit de cel al reședinței decedatului, succesiunea nu este pur internă (națională).

În același sens Curtea de Justiție a Uniunii Europene a subliniat că, pentru a stabili dacă o succesiune prezintă elemente de extraneitate și, prin urmare, intră în domeniul de aplicare al Regulamentului (UE) nr. 650/2012, este necesar, „să se stabilească, în primul rând, statul membru al reședinței obișnuite a defunctului la momentul decesului său și, în al doilea rând, dacă această reședință poate fi fixată într-un alt stat membru, din cauza localizării unui alt element referitor la succesiune într-un stat membru diferit de cel al ultimei reședințe obișnuite a defunctului”²⁶. De asemenea, „este necesar să se aprecieze dacă succesiunea prezintă elemente de extraneitate din cauza localizării unui alt element referitor la aceasta într-un stat diferit de cel al ultimei reședințe obișnuite a defunctului”²⁷.

---

²⁴ CJUE, *Concluziile avocatului general Manuel Campos Sánchez-Bordona la 26 martie 2020, cauza C-80/19 - E.E., ECLI:EU:C:2020:230, paragraf 33.*

²⁵ În principiu, la stabilirea legii aplicabile moștenirii se va avea în vedere ca reședință obișnuită ultima reședință avută de către defunct. Nu se cere ca statul ultimei reședințe să fie membru al UE sau să facă obiectul aplicării regulamentului. În acest sens, a se vedea, de exemplu, art. 10 privind *competența subsidiară*, respectiv cazul în care reședința obișnuită a defunctului în momentul decesului nu este situată într-un stat membru, însă o parte din bunurile care fac parte din patrimoniul succesoral se află într-un stat membru, precum și art. 20 privind *aplicarea universală* a legii aplicabile moștenirii, adică indiferent dacă este sau nu legea unui stat membru.

²⁶ CJUE, *hotărârea din 16 iulie 2020, cauza C-80/19 - E.E., ECLI:EU:C:2020:569, considerentul 36, nepublicată încă în Repertoriul general.*

²⁷ *Idem*, considerentul 42.

În ceea ce privește acest „alt element”, dispozițiile specifice ale regulamentului prezintă ipoteze de moștenire ce produc efecte în mai multe ordini juridice, oferind în același timp, în mod neexhaustiv, linii directe pentru recunoașterea naturii lor transnaționale. Elemente tipice ce pot fi reținute sunt: locul unde sunt situate bunurile, moștenitorii, legatarii sau alte rude apropiate ale defunctului, precum și cetățenia acestuia din urmă.

Aplicarea regulamentului nu este facultativă, adică nu depinde de voința vreuneia dintre părți, însă acesta recunoaște totuși anumite efecte ale *voinței defunctului*, precum în cazul alegerii legii aplicabile (art. 22) și ale *voinței celorlalte părți interesate*, precum în cazul acordului de alegere a forului (art. 5) și a competenței în cazul în care s-a optat pentru o lege (art. 22). Astfel, deși aplicarea regulamentului se impune fără a putea fi înlăturată atunci când, în lumina dispozițiilor sale, se constată că o anumită succesiune poate produce efecte în mai multe ordini juridice naționale, totuși regulamentul oferă părților interesate mijloace de a atenua, într-o oarecare măsură, efectele care decurg din natura transfrontalieră a situației.

În special articolul 22 din regulament permite autorului moștenirii să ia inițiativa încă din timpul vieții sale pentru a atenua consecințele unei reședințe obișnuite situate într-un stat diferit de cel în care se vor concentra ceilalți factori (probabil) relevanți pentru moștenirea sa. Cu toate acestea, *de cuius* va putea face acest lucru numai în cadrul prevăzut de regulament, adică numai dacă deține cetățenia celui de-al doilea stat, caz în care el poate alege ca legea acestui stat să fie aplicabilă succesiunii sale. Ca urmare a acestei alegeri succesiunea își menține caracterul internațional, însă, după moartea lui *de cuius*, alegerea legii aplicabile va oferi părților interesate posibilitatea de a atribui o competență internațională instanțelor judecătorești din același stat potrivit art. 5 și urm. din regulament, în măsura în care acel stat face obiectul aplicării sale.

Cu privire la litigiul principal, avocatul general a reamintit că aplicarea regulamentului nu este facultativă, astfel că relevanța juridică a anumitor declarații sau conduite precum cele al soțului defunctei (care și-a exprimat dezinteresul față de moștenire și a consimțit la soluționarea ei în Lituania) este determinată de regulament, dacă acesta este aplicabil, iar în caz contrar de un alt regim juridic. Deși revine instanței de trimitere sarcina de a se pronunța cu privire la caracterul transfrontalier al moștenirii, ceea ce ar atrage aplicarea regulamentului, în speță sunt dificil de ignorat elementele de extraneitate ale succesiunii având în vedere că unul dintre potențialii moștenitori se află în Germania, celălalt moștenitor, precum și bunurile succesoriale, se află situate în Lituania, iar *de cuius* a avut ultima reședință în unul dintre aceste state (probabil, în Germania, unde a afirmat că locuia atunci când și-a făcut testamentul)²⁸.

---

²⁸ CJUE, *Concluziile avocatului general Manuel Campos Sánchez-Bordona la 26 martie 2020, cauza C-80/19 – E.E., ECLI:EU:C:2020:230, parag. 64-65.*

De aceea, în lipsa unei certitudini asupra ultimei reședințe obișnuite a defunctului, convergența celorlalte elemente cunoscute cu privire la succesiune spre o sigură ordine juridică (cea lituaniană) nu permite calificarea moștenirii ca fiind pur națională²⁹, iar a condiționa aplicabilitatea regulamentului de deciziile luate de fiecare parte (moștenitorii) cu privire la aspectele succesoriale care îi vizează ar crea o situație extrem de nesigură. Se poate vorbi de securitate juridică numai atunci când, după ce s-a optat pentru aplicarea regulamentului, aceste decizii sunt evaluate în conformitate cu dispozițiile regulamentului³⁰.

---

²⁹ Dacă succesiunea ar fi lipsită de elemente de extraneitate nu regulamentul ar fi aplicabil, ci dreptul național.

³⁰ CJUE, *Concluziile avocatului general Manuel Campos Sánchez-Bordona la 26 martie 2020*, cauza C-80/19 - E.E., ECLI:EU:C:2020:230, parag. 63 și 66. De asemenea amintim prevederile considerentului (37): „Pentru a permite cetățenilor să profite, în condiții de *securitate juridică*, de avantajele oferite de piața internă [...]. Din motive de *securitate juridică* și pentru a evita fragmentarea succesiunii, acea lege ar trebui să reglementeze succesiunea în ansamblul său [...]”.